

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยและผลที่เกิดจากการพัฒนา ตามลำดับ ดังนี้

1. สถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว
 - 1.1 สภาพทางสังคม
 - 1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ
 - 1.3 สภาพการผลิตข้าวอินทรีย์
2. การพัฒนาความเข้มแข็งในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว
 - 2.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
 - 2.2 การบูรณาการความรู้และข้อมูลพื้นฐาน
 - 2.3 การสัมมนาแบบมีส่วนร่วม
 - 2.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว
 - 2.4.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค
 - 2.4.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์บ้านสายยาว
 - 2.4.3 แผนพัฒนากลุ่มตามยุทธศาสตร์
 - 2.5 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็ง
3. การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว
 - 3.1 ปัจจัยภายใน
 - 3.2 ปัจจัยภายนอกโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. สถานภาพการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว

1.1 สภาพทางสังคม

ตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคม

ข้อมูลด้านสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1) ชาย	14	46.67
2) หญิง	16	53.33
รวม	30	100.00
2. อายุ ต่ำสุด 33 ปี สูงสุด 73 ปี อายุเฉลี่ย 55.80 ปี S.D.= 8.763		
1) ต่ำกว่า 30 ปี	1	3.33
2) 41 – 50 ปี	6	20.00
3) 51 – 60 ปี	15	50.00
4) 61 ปี ขึ้นไป	8	26.67
รวม	30	100.00
3. การศึกษา		
1) ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	3	10.00
2) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	12	40.00
3) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	4	13.33
4) มัธยมศึกษาปีที่ 3	4	13.33
5) มัธยมศึกษาปีที่ 6	4	13.33
6) ปริญญาตรี	3	10.00
รวม	30	100.00
4. ตำแหน่งในชุมชน		
1) ไม่มีตำแหน่ง	11	36.67
2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	1	3.33

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลด้านสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3) กรรมการหมู่บ้าน	13	43.33
4) อื่นๆ	5	16.67
- ผอ.ศูนย์เรียนรู้ กลุ่มอาชีพ คณะกรรมการคุ้มครองฯ ประชาน อสม. และอสม.		
รวม	30	100.00
5. ตำแหน่งใน อบต.		
1) ไม่มีตำแหน่ง	28	93.33
2) สมาชิก อบต.	2	6.67
รวม	30	100.00
6. สมาชิกกลุ่มอื่นๆ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1) กลุ่มเกษตรกร	18	60.00
2) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	9	30.00
3) สหกรณ์การเกษตร	5	16.67
4) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	20	66.67
5) อ.ก.ส.	15	50.00

จากตารางที่ 4.1 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว จำนวน 30 คน เป็นหญิง และชายจำนวนใกล้เคียงกัน โดยเป็นหญิง ร้อยละ 53.33 และชาย ร้อยละ 46.67 สมาชิกมีอายุเฉลี่ย 55.80 ปี ซึ่งครึ่งหนึ่งของสมาชิกมีอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 50.00) ร้อยละ 40.00 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีตำแหน่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน ร้อยละ 43.33 ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งใน อบต. (ร้อยละ 93.33) และมากกว่าครึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ร้อยละ 66.67)

1.2 สภาพทางด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.2 การประกอบอาชีพของสมาชิก

n = 30

อาชีพ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) ทำนา	29	96.67
2) ทำไร่	15	50.00
3) ปลุกผัก	10	33.33
4) ปลุกผลไม้	4	13.33
5) เลี้ยงสัตว์	12	40.00
6) เกษตรผสมผสาน	6	20.00
7) ค้าขาย	7	23.33
8) รับจ้างแรงงาน	1	3.33
9) รับเหมาธุรกิจส่วนตัว	1	3.33
10) อื่นๆ (ทำสวนยางพารา)	1	3.33

จากตารางที่ 4.2 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว จำนวน 30 คน สมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพ ทำนา (ร้อยละ 96.67) รองลงมาคือทำไร่ (ร้อยละ 50.00)

ตารางที่ 4.3 รายได้ และรายจ่ายในครัวเรือนของสมาชิก

n = 30

รายได้และรายจ่ายใน ครัวเรือน	ต่ำสุด (บาท/ปี)	สูงสุด (บาท/ปี)	ค่าเฉลี่ย (บาท/ปี)	S.D.
1) รายได้ในครัวเรือน	8,000	500,000	153,179.30	134,844.74
2) รายจ่ายในครัวเรือน	12,000	380,000	112,300.00	88,096.74

จากตารางที่ 4.3 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์มีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 153,179.30 บาท/ปี และมีรายจ่ายในครัวเรือนเฉลี่ย 112,300.00 บาท/ปี

1.3 สภาพทางด้านการผลิตและการตลาด

ตารางที่ 4.4 พื้นที่ปลูกข้าว

n = 30

พื้นที่ปลูกข้าว	จำนวน/ ร้อยละ	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) พื้นที่ปลูกข้าว	30คน/100%	3 ไร่	21 ไร่	12.03 ไร่	5.23
2) เป็นของตนเอง	28คน/93.33%	3 ไร่	20 ไร่	10.43 ไร่	4.86
3) เช่าพื้นที่ปลูกข้าว	8คน/26.67%	4 ไร่	21 ไร่	9.63 ไร่	5.21

จากตารางที่ 4.4 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ทั้งหมดมีพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 12.03 ไร่ ร้อยละ 93.33 ของสมาชิกมีพื้นที่ปลูกข้าวเป็นของตนเองเฉลี่ย 10.43 ไร่ ร้อยละ 26.67 ของสมาชิกเช่าพื้นที่ปลูกข้าวเฉลี่ย 9.63 ไร่

ตารางที่ 4.5 พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์

n = 30

พื้นที่ปลูกข้าว	จำนวน (คน)	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเฉลี่ย	S.D.
1) พื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์	30	1 ไร่	16 ไร่	4.60 ไร่	3.76
2) ผลผลิตข้าวอินทรีย์	30	240 กก./ไร่	800 กก./ไร่	429.50 กก./ไร่	108.14
3) ราคาข้าวอินทรีย์	30	15 บาท/กก.	50 บาท/กก.	22.00 บาท/กก.	17.58

จากตารางที่ 4.5 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ทั้งหมดมีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 4.60 ไร่ ได้ผลผลิตข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 429.50 กก./ไร่ และขายข้าวอินทรีย์ได้ราคาเฉลี่ย 22.00 บาท/กก.

ตารางที่ 4.6 ลักษณะดินที่ปลูกข้าวอินทรีย์

ลักษณะดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) ดินร่วน	6	20.00
2) ดินเหนียว	7	23.33
3) ดินทราย	-	-
4) ดินร่วนปนทราย	16	53.34
5) ดินเหนียวปนทราย	1	3.33
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.6 ลักษณะดินที่ปลูกข้าวอินทรีย์ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นดินร่วนปนทราย (ร้อยละ 53.34) รองลงมาเป็นดินเหนียว (ร้อยละ 23.33) และ ดินร่วน (ร้อยละ 20.00) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ความอุดมสมบูรณ์ของดินที่ปลูกข้าวอินทรีย์

ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) มากที่สุด	5	16.66
2) มาก	5	16.66
3) ปานกลาง	20	66.68
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.7 พื้นที่นาที่ปลูกข้าวอินทรีย์สองในสามส่วนมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 66.68) ที่เหลือมีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดและมาก (ร้อยละ 16.66) จำนวนเท่ากัน

ตารางที่ 4.8 แหล่งน้ำ

n = 30

แหล่งน้ำ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) น้ำฝน	22	73.33
2) น้ำฝนและน้ำจากผิวดิน	8	26.67

จากตารางที่ 4.8 แหล่งน้ำที่ใช้ในการผลิตข้าว สมาชิกร้อยละ 73.33 ใช้แหล่งน้ำฝนเพียงแหล่งเดียวในการผลิตข้าว ส่วนร้อยละ 26.67 ใช้น้ำฝนและจากน้ำผิวดินในการผลิตข้าว

ตารางที่ 4.9 แหล่งเงินทุนในการปลูกข้าว

n = 30

แหล่งเงินทุน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) ทุนส่วนตัว	29	96.67
2) แหล่งเงินทุนอื่นๆ*	10	33.33
- เอกชน	1	3.33
- ธนาคาร (ธกส.)	5	16.67
- กองทุนในชุมชน	4	13.33

*ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.9 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่ใช้ทุนส่วนตัว (ร้อยละ 96.67) ในการปลูกข้าวโดยอาจใช้ทุนจากแหล่งอื่นร่วมด้วย (ร้อยละ 33.33) ซึ่งร้อยละ 16.67 ใช้แหล่งทุนจากธนาคาร ร้อยละ 13.33 ใช้แหล่งทุนจากกองทุนในชุมชน และร้อยละ 3.33 ใช้แหล่งทุนจากเอกชน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 การได้มาของเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์

การได้มาของเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) จากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ/ตำบล/จังหวัด	6	20.00
2) ซื้อจากกลุ่มข้าวอินทรีย์อื่น	7	23.33
3) กลุ่มเก็บเมล็ดพันธุ์แจกให้แก่สมาชิก	17	56.67
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.10 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์มากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 56.67) ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์จากกลุ่ม รองมาร้อยละ 23.33 ซื้อจากกลุ่มอื่น และ ร้อยละ 20.00 ได้รับจากเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ/ตำบล/จังหวัด

ตารางที่ 4.11 พันธุ์ข้าวอินทรีย์ที่ปลูก

พันธุ์ข้าวอินทรีย์ที่ปลูก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) มะลิ 105	29	96.67
2) โรซเบอรี่	1	3.33
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.11 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่ปลูกข้าวมะลิ 105 (ร้อยละ 96.67) ส่วนร้อยละ 3.33 ปลูกข้าวพันธุ์โรซเบอรี่

ตารางที่ 4.12 แรงงานในครัวเรือนที่ปลูกข้าวอินทรีย์

n = 30

แรงงานในครัวเรือน	ต่ำสุด (คน)	สูงสุด (คน)	ค่าเฉลี่ย (คน)	S.D.
1) แรงงานในครัวเรือน	1	4	2.30	0.67
2) แรงงานจ้าง	1	3	1.83	0.75

จากตารางที่ 4.12 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ใช้แรงงานในครัวเรือนต่ำสุด 1 คน สูงสุด 4 คน เฉลี่ย 2.30 คน และแรงงานจ้าง ต่ำสุด 1 คน สูงสุด 3 คน เฉลี่ย 1.83 คน

ตารางที่ 4.13 เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตข้าวอินทรีย์

เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตข้าวอินทรีย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) รถไถเดินตาม	11	36.67
2) รถไถแทรกเตอร์	12	40.00
3) รถเกี่ยวรวงข้าว	7	23.33
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.13 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ใช้รถไถแทรกเตอร์ในการผลิตข้าวอินทรีย์ ร้อยละ 40.00 รองลงมาคือ รถไถเดินตาม ร้อยละ 36.67 และรถเกี่ยวรวงข้าว ร้อยละ 23.33 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 มาตรฐานการผลิตข้าว (เช่น GAP มกท. IFOAM)

มาตรฐานการผลิตข้าว (เช่น GAP มกท. IFOAM)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) ได้มาตรฐาน GAP	6	20.00
2) ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานใดๆ	24	80.00
รวม	30	100.00

จากตารางที่ 4.14 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.00 ยังไม่ได้ทำการรับรองมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ มีเพียงร้อยละ 20.00 ที่ได้ทำมาตรฐานการผลิต GAP

ตารางที่ 4.15 แหล่งจำหน่ายผลผลิตข้าว

n = 30

แหล่งจำหน่ายผลผลิตข้าว (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) ผู้บริโภคโดยตรง	29	96.67
2) เอกชน เช่น โรงสี พ่อค้าคนกลาง	7	23.33
3) อื่นๆ ได้แก่ ออกร้านจำหน่าย การฝากขาย	2	6.67

จากตารางที่ 4.15 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ ส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง (ร้อยละ 96.67) ร้อยละ 23.33 จำหน่ายให้เอกชน และ ร้อยละ 6.67 ได้แก่ การออกร้านและฝากขาย

ตารางที่ 4.16 วิธีการจำหน่ายผลผลิต

n = 30

วิธีการจำหน่ายผลผลิต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) จำหน่ายโดยกลุ่ม	17	56.67
2) จำหน่ายด้วยตนเอง	27	90.00

จากตารางที่ 4.16 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ ส่วนใหญ่จะจำหน่ายผลผลิตด้วยตนเอง (ร้อยละ 90.00) ร้อยละ 56.67 จำหน่ายโดยกลุ่ม

2. การพัฒนาความเข้มแข็งในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว ให้มีความเข้มแข็ง ได้ยึดแนวทางหลักการพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาคนให้มีการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็น

หลัก โดยตั้งอยู่บนฐานของศักยภาพและเงื่อนไขของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว และสมาชิก มีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

2.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่

- 1) การศึกษาทบทวนวรรณกรรมในแนวคิดทฤษฎีและหลักการต่าง ๆ ได้แก่ หลักการกลุ่มและการพัฒนากลุ่ม การบริหารการจัดการ การบริหารเชิงกลยุทธ์ การประเมินองค์การ แนวทางการจัดทำตัวชี้วัด มาตรฐานข้าวอินทรีย์ หลักการมีส่วนร่วม งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาประยุกต์ให้เข้ากับหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
- 2) การศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานทางด้านภูมิสังคมของสมาชิกและกลุ่ม ได้แก่ ข้อมูลทางด้านสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานของกลุ่ม ข้อมูลทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่ม
- 3) การศึกษาข้อมูลสภาพการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อทราบรูปแบบที่กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาวดำเนินการอยู่ ได้แก่ ข้อมูลด้านความเป็นมา ที่ตั้ง ทรัพยากรของกลุ่ม การบริหารกลุ่ม การผลิตข้าวอินทรีย์ การเรียนรู้ และการบริหารกองทุน

2.2 การบูรณาการความรู้และข้อมูลพื้นฐาน เป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ศึกษามาดูรวมการร่วมกับประสบการณ์ จากการศึกษาดูงานในกลุ่มต่างๆ และพัฒนาขึ้นมาเป็นรูปแบบ โดยการระดมสมองจากนักวิจัย และสรุปเป็นร่างรูปแบบการพัฒนา

2.3 การสัมมนาแบบมีส่วนร่วม จากร่างรูปแบบการพัฒนาที่จัดทำขึ้นนักวิจัยได้นำเสนอในที่ประชุมสัมมนาแบบมีส่วนร่วมกับสมาชิก ที่ประชุมได้ร่วมกันกำหนดรูปแบบพัฒนารูปแบบการพัฒนา กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว ประกอบด้วยขั้นตอนแต่ละกิจกรรม ดังนี้

- 1) การกำหนดเป้าหมายและจัดทำตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็ง
- 2) การประเมินกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ก่อนการพัฒนาตามตัวชี้วัดที่จัดทำขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของกลุ่ม
- 3) การจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการพัฒนา
- 4) การสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างศูนย์เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนา
- 5) การปรับแผนปฏิบัติการพัฒนา
- 6) การติดตามการดำเนินงานพัฒนา
- 7) การประเมินกลุ่มหลังการพัฒนา

รายละเอียดแต่ละขั้นตอนของรูปแบบที่นำมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินพัฒนากลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว ดังแสดงในตารางที่ 4.17 ดังนี้

ตารางที่ 4.17 รูปแบบการดำเนินการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว

กิจกรรม (ทำอะไร)	วัตถุประสงค์ (ทำไม)	วิธีการดำเนินการ (ทำอย่างไร)
1. การกำหนดเป้าหมายและจัดทำตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็ง	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน - เพื่อกำหนดตัวชี้วัดในการพัฒนา 	<ul style="list-style-type: none"> - ชี้แจงโครงการ - ให้กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ระดมสมองในประเด็น “ที่กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ดีและเข้มแข็งควรมีลักษณะอย่างไร” - ให้กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ระดมสมองเพื่อกำหนดตัวชี้วัดศูนย์ข้าวที่ดีและเข้มแข็งควรมีอะไรบ้าง - ให้กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ระดมสมองในประเด็น “กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ที่ดีและเข้มแข็งเราสามารถดูได้จากอะไรบ้าง” พร้อมนำเสนอซักถาม - มีการสรุปประเด็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งที่ได้และจัดทำแบบประเมินตัวชี้วัดความเข้มแข็ง
2. การประเมินกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ก่อนการพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ทราบสภาพปัจจุบันของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ตามตัวชี้วัดที่ได้จัดทำขึ้น - เพื่อให้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อนของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในประเด็นต่างๆ ตามตัวชี้วัด 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ทุกคนกรอกแบบประเมิน (ตามตัวชี้วัด) - สรุปผลการประเมินตามตัวชี้วัด โดยการวิเคราะห์ความถี่ร่วมกับสมาชิกทุกคน - สรุปผลการประเมินศูนย์ตามตัวชี้วัด

กิจกรรม (ทำอะไร)	วัตถุประสงค์ (ทำไม)	วิธีการดำเนินการ (ทำอย่างไร)
3. การจัดทำ ยุทธศาสตร์และ แผนปฏิบัติการ พัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนา - เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่ม ผู้ผลิต ชาว อินทรีย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้สมาชิกร่วมกันวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการพัฒนา โดยการระดมสมองในประเด็น“มีปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มของเรา” - ให้สมาชิกแบ่งกลุ่มกันเพื่อกำหนด ยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาโดยการระดมสมอง - ให้ตัวแทนนำเสนอ พร้อมซักถามพิจารณา ปรับปรุงให้เหมาะสม - สรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์ให้ที่ประชุมรับทราบ
4. การสัมมนา แลกเปลี่ยน เรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้กลุ่มผู้ผลิตชาว อินทรีย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตชาวอินทรีย์ - เพื่อปรับปรุงยุทธศาสตร์ และได้แนวทางในการทำ แผนพัฒนาการผลิตชาว อินทรีย์ให้มีความเป็นไปได้มากยิ่งขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาดูงานกลุ่มผู้ผลิตชาวอินทรีย์ที่ประสบผลสำเร็จ - จัดสัมมนาอบรมสมาชิกเกี่ยวกับมาตรฐาน การผลิตชาวอินทรีย์
5. การปรับ แผนปฏิบัติการ พัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อปรับปรุงแผนพัฒนา กลุ่มจากที่ได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - ทบทวนจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ในการพัฒนาศูนย์ชาวชุมชนพร้อมทั้ง ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาหรือแนวทางการพัฒนาในด้านต่างๆ - ให้สมาชิกปรับแผนปฏิบัติการพัฒนา และ นำเสนอให้ที่ประชุมได้พิจารณาเสนอแนะและปรับปรุง - สรุปแผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ พร้อมผู้รับผิดชอบ

กิจกรรม (ทำอะไร)	วัตถุประสงค์ (ทำไม)	วิธีการดำเนินการ (ทำอย่างไร)
6. การติดตามการดำเนินงานพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อกระตุ้นการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ - เพื่อรับฟังปัญหาการพัฒนาพร้อมทั้งร่วมกันหาแนวทางแก้ปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชุมสมาชิกเพื่อรับฟังผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ - รับฟังปัญหาและอุปสรรคที่พบและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยการระดมสมอง ว่าควรมีการปรับเปลี่ยนแผนปฏิบัติการหรือไม่ อย่างไร
7. การประเมินกลุ่มหลังการพัฒนา	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ทราบว่า การดำเนินงานนั้นสามารถพัฒนามากกลุ่มให้ก้าวหน้าได้มากน้อยอย่างไร - เพื่อให้ทราบจุดแข็ง จุดอ่อนของกลุ่มในประเด็นต่างๆ ตามตัวชี้วัดหลังจากการพัฒนา - เพื่อให้ทราบผลการพัฒนา กลุ่ม - เพื่อให้ทราบสภาพของกลุ่มหลังจากการพัฒนา เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาในปีต่อไป 	<ul style="list-style-type: none"> - ให้สมาชิกทุกคนกรอกแบบประเมิน (ตามตัวชี้วัด) - สรุปผลการประเมินตามตัวชี้วัด ร่วมกับการวิเคราะห์ ความสำเร็จ โดยสมาชิกทุกคน - สรุปผลการพัฒนาตามตัวชี้วัด - เปรียบเทียบผลการประเมินก่อน และหลังการพัฒนาให้สมาชิกทราบ - วิเคราะห์พัฒนาผลการพัฒนา โดยการระดมสมองในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - “สิ่งที่ได้จากการพัฒนา” - “ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาที่พบมีอะไรบ้าง” - “กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ของเราจะทำอะไรต่อไป”

2.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว

การจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาวให้มีความเข้มแข็ง ใช้วิธีการสัมมนาแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยขั้นตอนและได้ผล ดังนี้

2.4.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยการตั้งคำถามให้กลุ่มช่วยกันวิเคราะห์ว่าอะไรเป็นเรื่องดี ๆ และอะไรเป็นจุดด้อยของกลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ได้ผลดังนี้

จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
1. สมาชิกและผู้นำกลุ่ม - เป็นคนดี - มีจิตสำนึกดี - ใจดี - สามัคคีดี - สุขภาพดี - พุดดี - มีภูมิปัญญาดี - มีผู้รู้	- กลุ่มไม่มีเงินออม - สมาชิกไม่รับผิดชอบ - หัวหน้ากลุ่มขาดวิสัยทัศน์ที่ดี - คิดได้ ทำไม่ได้ ไม่ดี - ดีแต่พูดไม่ทำ - ขาดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง - ไม่ปฏิบัติตามกติกา กลุ่ม - การมีส่วนร่วมของสมาชิกน้อย - ไม่มีแผนงานชัดเจน	- มีแหล่งเรียนรู้ - การตลาด - มาตรฐาน - ราคาข้าวอินทรีย์ดี - เจ้าหน้าที่เข้ามาส่งเสริมสนับสนุน - มีคนสนใจมาดูงาน	- น้ำแล้ง - ดินไม่ดี - อากาศร้อนแห้งแล้ง - วัชพืชมาก - แมลงมาก - พันธุ์ข้าวปน - ราคาข้าวตกต่ำ - พ่อค้าเอาเปรียบ
2. การบริหารกลุ่ม - มีกฎระเบียบ - โรงเรียนดี - มีการเลือกผู้นำ	กลุ่ม - การมีส่วนร่วมของสมาชิกน้อย - ไม่มีแผนงานชัดเจน		
3. การตลาด - มีธนาคารข้าว การเรียนรู้ - เป็นแหล่งเรียนรู้ - เรียนรู้บ่อย			

2.1.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์บ้านสายยาว ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการจัดการกลุ่ม โดยมีเป้าประสงค์เพื่อ การปรับปรุงระเบียบกลุ่ม การกระตุ้นการให้ความร่วมมือของสมาชิกกับกลุ่ม

2) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการผลิตและการตลาด โดยมีเป้าประสงค์เพื่อ การพัฒนาการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์โดยเน้นในเรื่องการจัดเก็บและวิเคราะห์ดิน การตรวจแปลงเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ การผลิตสารชีวภัณฑ์ และการส่งเสริมสมาชิกคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว และการพัฒนาการตลาดโดยเน้นในเรื่องการผลิตพันธุ์ข้าวอินทรีย์จำหน่าย และการขอรับรองมาตรฐานของพันธุ์ข้าวอินทรีย์

3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการเรียนรู้ มีเป้าประสงค์เพื่อ จัดการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในด้านการตลาดและการรับรองมาตรฐาน

4) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการจัดการทุน มีเป้าประสงค์เพื่อ จัดตั้งกองทุนของกลุ่ม

2.1.3 แผนพัฒนาตามยุทธศาสตร์มี 8 แผน ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการจัดการกลุ่ม มี 1 แผนงาน คือ แผนการปรับปรุงระเบียบกลุ่มและส่งเสริมการให้ความร่วมมือของสมาชิก

2) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการผลิตและการตลาด มี 5 แผนงาน ดังนี้

(1) แผนการจัดเก็บวิเคราะห์ตัวอย่างดิน

(2) แผนการตรวจแปลงเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์และผลิตสารชีวภัณฑ์

(3) แผนการส่งเสริมสมาชิกคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว

(4) แผนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำหน่าย

(5) แผนการขอรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์

3) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการเรียนรู้ มี 1 แผน คือ แผนการเรียนรู้เรื่องการตลาดและมาตรฐานเพื่อการส่งออก

4) ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการจัดการทุน มี 1 แผน คือ แผนการจัดตั้งกองทุนกลุ่ม

แผนงาน	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	เป้าหมาย	กำหนดการ	ผู้รับผิดชอบ	ประสานใคร
1. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการจัดการกลุ่ม มี 1 แผนงาน คือ แผนการปรับปรุงระเบียบกลุ่มและส่งเสริมการให้ความร่วมมือของสมาชิก						
แผนการปรับปรุงระเบียบกลุ่มและส่งเสริมการให้ความร่วมมือของสมาชิก	เพื่อให้สมาชิกเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงและตรงเวลา	1. ตั้งกฎกติกา/ข้อบังคับ 2. ประชาคม 3. ประกาศใช้	สมาชิกทุกคนในกลุ่ม	เมื่อทำการประชาคมแล้ว	ประธานฯ	
2. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการผลิตและการตลาด มี 5 แผนงาน						
1) การจัดเก็บวิเคราะห์ตัวอย่างดิน	เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์	1) เก็บตัวอย่างดินของสมาชิกตรวจสอบดิน 2) ตรวจสอบดิน 3) ปรับปรุงดิน 4) การไถกลบตอซัง และหว่านถั่วเมื่ออายุ 45 วัน	สมาชิกทุกคนในกลุ่ม ทุกแปลง ในพื้นที่	พฤษภาคม 59	ประธานฯ	
2) การตรวจแปลงเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์และผลิตรสาร์ชีวภัณฑ์	เพื่อสร้างความแข็งแรงให้ข้าวอินทรีย์	1) รวบรวมสมาชิกในกลุ่มแปลงนาข้าว 2) ผลิตพีชสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน 3) ผลิตโคโรโครเดอร์ม่า	สมาชิกทุกคนในกลุ่ม	ทำต้นฤดูการผลิตรหลังจากหว่านข้าว	ประธานฯ	ประสานกับเกษตรตำบล

แผนงาน	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	เป้าหมาย	กำหนดการ	ผู้รับผิดชอบ	ประสานใคร
3) การส่งเสริมสมาชิก	เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวมาตรฐาน	ประชาคมให้สมาชิกทุกคนตัดเมล็ดพันธุ์ให้ความรู้แก่สมาชิก	สมาชิกทุกคนในกลุ่ม	ต้นฤดูการผลิตรายปี พฤษภาคม 59	ประธานฯ	ประสานกับเกษตรตำบล
4) การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำหน่าย	เพื่อให้สมาชิกผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์จำหน่าย	1) รับสมัครสมาชิกที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 2) คัดแยกแปลงพันธุ์ให้ได้พื้นที่ดี มีมาตรฐาน 3) ตัดพันธุ์ปน	สมาชิกที่สมัครใจ	มิถุนายน 59	ประธานฯ	เกษตรตำบล
5) การขอรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์	เพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์	ประสานเกษตรตำบลเพื่อประสานหน่วยงานตรวจสอบและรับรองมาตรฐาน	สมาชิกทุกคนในกลุ่ม	มกราคม 59	เกษตรตำบล	เกษตรตำบล

3. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการเรียนรู้ มี 1 แผน คือ แผนการเรียนรู้เรื่องการตลาดและมาตรฐานเพื่อการส่งออก

การเรียนรู้ด้าน	เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ในเรื่อง	ศึกษาดูงานกับกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จและได้รับการรับรองมาตรฐานแล้ว	สมาชิกทุกคนในกลุ่ม	มกราคม 59	มสธ.	มสธ. ประสานพื้นที่
การตลาดและการส่งออก	การตลาดและมาตรฐานเพื่อการส่งออก					

แผนงาน	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	เป้าหมาย	กำหนดการ	ผู้รับผิดชอบ	ประสานใคร
4. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการจัดการทุน มี 1 แผน คือ แผนการจัดตั้งกองทุนกลุ่ม						
การจัดตั้ง	ช่วยเหลือ	- ชายผลผลิตหรือ	สมาชิกทุกคน	ต้นฤดูการ	ประธานฯ	ประสานงาน
กองทุนกลุ่ม	สมาชิกที่ขาด	ออม	ในกลุ่มหรือ	ผลิตทุกปี		หน่วย
	แคลนเงินลงทุน	- ระดมเงินทุน	ผู้ร่วมงาน	เดือน		ราชการ
		จากสมาชิก คน		มิถุนายน 59		ในพื้นที่
		ละ 100 บาท				
		- ทำปุ๋ยขาย				
		สมาชิก				

2.5 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็ง

จากการประเมินแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มโดยการประเมินความเข้มแข็งของกลุ่มก่อนมีแผนการพัฒนาเปรียบเทียบกับผลการประเมินหลังมีแผนการพัฒนาได้ผลการประเมิน ดังนี้

ตารางที่ 4.18 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็ง เรื่องกลุ่มและการบริหารกลุ่ม

ตัวชี้วัด	ก่อน การพัฒนา	หลัง การพัฒนา	การ เปลี่ยนแปลง	n = 30
1) สมาชิก				
- ให้ความร่วมมือ/สามัคคี	มาก (3.63)	มากที่สุด (4.47)	พัฒนา	
- เป็นคนดี/เสียสละ/ซื่อสัตย์	มาก (3.80)	มากที่สุด (4.53)	พัฒนา	
- ขยันหมั่นเพียร	มาก (4.03)	มากที่สุด (4.57)	พัฒนา	
- ตรงต่อเวลา	ปานกลาง (3.46)	มาก (3.93)	พัฒนา	

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

n = 30

ตัวชี้วัด	ก่อน การพัฒนา	หลัง การพัฒนา	การ เปลี่ยนแปลง
2) กรรมการ			
- ชื่อลัทธิ โปร่งใส	มาก (4.03)	มากที่สุด (4.30)	พัฒนา
- มองการณ์ไกล	มากที่สุด (4.23)	มากที่สุด (4.40)	พัฒนาเต็มที่
- ให้ความสำคัญต่อกลุ่ม	มากที่สุด (4.23)	มากที่สุด (4.50)	พัฒนาเต็มที่
- ตรงต่อเวลา	มาก (4.06)	มาก (4.10)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)

จากตารางที่ 4.18 ก่อนการพัฒนาสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ประเมินสภาพความเข้มแข็งของกลุ่มในประเด็นกลุ่มและการบริหารกลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านสมาชิก มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ($\bar{X} = 4.03$) เป็นคนดี เสียสละ ชื่อลัทธิ ($\bar{X} = 3.80$) และให้ความร่วมมือ/สามัคคี ($\bar{X} = 3.63$) มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับปานกลางคือ ความตรงต่อเวลา ($\bar{X} = 3.46$)

ด้านกรรมการ มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ กรรมการให้ความสำคัญต่อกลุ่ม และมองการณ์ไกลมีจำนวนเท่ากัน ($\bar{X} = 4.23$) มีความเข้มแข็งอยู่ในระดับมากได้แก่ การตรงต่อเวลา ($\bar{X} = 4.06$) และความชื่อลัทธิ โปร่งใส ($\bar{X} = 4.03$)

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งของกลุ่ม ในเรื่องกลุ่มและการบริหารกลุ่มพบว่า

1) กลุ่มมีการพัฒนาดีขึ้น ดังนี้ สมาชิกพัฒนาขึ้นในทุกๆ ด้าน คือ การให้ความร่วมมือ/สามัคคี เป็นคนดี/เสียสละ/ชื่อลัทธิ มีความขยันหมั่นเพียร และตรงต่อเวลา สำหรับคณะกรรมการพัฒนาขึ้นในเรื่องความชื่อลัทธิ โปร่งใส

2) กลุ่มพัฒนาได้เต็มที่แล้ว ได้แก่ คณะกรรมการมองการณ์ไกลและให้ความสำคัญต่อกลุ่ม

3) กลุ่มไม่มีการพัฒนา (คงเดิม) ได้แก่ การตรงต่อเวลาของคณะกรรมการ

ตารางที่ 4.19 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็ง เรื่องโครงสร้างและการ
คัดเลือกกรรมการ

n = 30

ตัวชี้วัด	ก่อน การพัฒนา	หลัง การพัฒนา	การ เปลี่ยนแปลง
1) โครงสร้างและการคัดเลือกกรรมการ			
- กำหนดโครงสร้างบทบาทหน้าที่ กรรมการ	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- คัดเลือกประธานและกรรมการ	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- วาระการดำรงตำแหน่งประธานและ กรรมการ	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
2) กำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ (บันทึกไว้ชัดเจน)	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
3) การบริหารงาน			
- การศึกษาข้อมูลกลุ่มและวิเคราะห์ เพื่อวางแผน	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- เป้าหมายทิศทางและวัตถุประสงค์	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- แผนการดำเนินงานจากการมีส่วนร่วม ร่วมของสมาชิก	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การถ่ายทอดแผนให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การดำเนินกิจกรรมตามแผน	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

n = 30

ตัวชี้วัด	ก่อน การพัฒนา	หลัง การพัฒนา	การ เปลี่ยนแปลง
- กฎระเบียบ ข้อบังคับ	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การสื่อสารการประชุมกลุ่ม	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การจัดบันทึกการประชุม	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การแบ่งงานให้สมาชิกร่วมกันทำ	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การแบ่งปันจัดสรรผลประโยชน์ร่วม	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การสรุป ประเมินทบทวนผลงาน	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การนำปัญหาที่พบไปปรับปรุงแก้ไข	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การสร้างขวัญกำลังใจสวัสดิการแก่สมาชิก	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
4) เครือข่าย			
- การประสานงานกับหน่วยงานราชการ	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การประสานงานระหว่างกลุ่มเครือข่าย	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การประชุมร่วมกับกลุ่มเครือข่าย	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การวางแผนร่วมกับกลุ่มเครือข่าย	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การแลกเปลี่ยนสินค้า/วัตถุติดกับกลุ่มอื่น	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การแลกเปลี่ยนความรู้/ภูมิปัญญา กับกลุ่มอื่น	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว

จากตารางที่ 4.19 ก่อนการพัฒนาสมาชิกทั้งหมดของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์เห็นว่า โครงสร้างและการคัดเลือกกรรมการมีผลการดำเนินงานครบชัดเจนทุกด้าน (ร้อยละ 100.00) ดังนี้

1) โครงสร้างและการคัดเลือกกรรมการ ได้แก่ มีการกำหนดโครงสร้างบทบาทหน้าที่ กรรมการ มีการคัดเลือกประธานและกรรมการ และมีวาระการดำรงตำแหน่งประธานและกรรมการ

2) การกำหนดกฎระเบียบ/ข้อบังคับ มีกฎระเบียบชัดเจน

3) การบริหารงาน ได้แก่ มีการศึกษาข้อมูลกลุ่มและวิเคราะห์เพื่อวางแผน มีเป้าหมาย ทิศทางและวัตถุประสงค์ มีการจัดทำแผนการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิก มีการ ถ่ายทอดแผนให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการดำเนินกิจกรรมตามแผน กฎระเบียบ ข้อบังคับ มีการสื่อสาร มี การประชุมกลุ่ม มีการจัดบันทึกการประชุม มีการแบ่งงานให้สมาชิกร่วมกันทำ มีการแบ่งปันจัดสรร ผลประโยชน์ร่วม มีการสรุป-ประเมินบททวนผลงาน มีการนำปัญหาที่พบไปปรับปรุงแก้ไข และมีการ สร้างขวัญกำลังใจสวัสดิการแก่สมาชิก

4) เครือข่าย ได้แก่ มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการ มีการประสานงานระหว่างกลุ่ม เครือข่าย มีการประชุมร่วมกับกลุ่มเครือข่าย มีการวางแผนร่วมกับกลุ่มเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยน สินค้า / วัตถุประสงค์กับกลุ่มอื่น มีการแลกเปลี่ยนความรู้/ภูมิปัญญา กับกลุ่มอื่น

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งโครงสร้าง และการคัดเลือกกรรมการพบว่า กลุ่มพัฒนาได้เต็มที่แล้วทุกเรื่อง ได้แก่ โครงสร้างและการคัดเลือก กรรมการ กำหนดกฎระเบียบข้อบังคับ การบริหารงาน และเครือข่าย

ตารางที่ 4.20 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องการผลิตข้าวอินทรีย์

n = 30

ตัวชี้วัด	ก่อน	หลัง	การเปลี่ยนแปลง
1) พื้นที่นาเหมาะสม	มาก (3.93)	มาก (4.20)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
2) คุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่นำมาปลูก	มาก (4.16)	มาก (4.20)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
3) การจัดการแปลงนา			
- การเตรียมดิน	มาก (4.16)	มากที่สุด (4.23)	พัฒนา
- การใช้ปุ๋ย	มาก (4.13)	มาก (4.13)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
- การควบคุมน้ำในแปลงนา	มาก (3.96)	มาก (3.87)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
- การป้องกันกำจัดศัตรูพืช	มาก (4.20)	มาก (3.97)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
- การตัดพันธุ์ปนอย่างต่อเนือง	มี (86.67)	มี (93.33)	พัฒนา
- การเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การตากลดความชื้น	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การทำความสะอาดเครื่องนวด	มี (93.33)	มี (100.00)	พัฒนา
ก่อนสีข้าวอินทรีย์			
- การเก็บรักษาผลผลิตที่เหมาะสม(แยกจากข้าวทั่วไป)	มี (96.67)	มี (100.00)	พัฒนา
- การจัดบันทึกการผลิต	ไม่มี (100.00)	ไม่มี 100.00)	ไม่พัฒนา(คงเดิม)
- การตรวจสอบรับรองแปลงผลิต	ไม่มี (100.00)	ไม่มี 100.00)	ไม่พัฒนา(คงเดิม)

จากตารางที่ 4.20 ก่อนการพัฒนาสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์เห็นว่าคุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่นำมาปลูก ($\bar{X}=4.16$) การจัดการแปลงนา ($\bar{X}= 4.11$) และพื้นที่นา ($\bar{X}= 3.93$) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทั้งหมด สำหรับการจัดการแปลงนามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ดังนี้ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช ($\bar{X}= 4.20$) การเตรียมดิน ($\bar{X}= 4.16$) การใช้ปุ๋ย ($\bar{X}= 4.13$) และการควบคุมน้ำในแปลงนา ($\bar{X}= 3.96$) ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดเรื่องความเข้มแข็ง
เรื่องการผลิตข้าวอินทรีย์พบว่า

1) กลุ่มมีการพัฒนาดีขึ้น ในการจัดการแปลงนา ได้แก่ มีการเตรียมดินที่เหมาะสม การ
มีการตัดพันธุ์ปนอย่างต่อเนื่อง การทำความสะอาดเครื่องนวดก่อนสีข้าวอินทรีย์ และการเก็บรักษา
ผลผลิตที่เหมาะสม(แยกจากข้าวทั่วไป)

2) กลุ่มพัฒนาได้เต็มที่แล้ว ได้แก่ การเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมและการตากลดความชื้น

3) กลุ่มไม่มีการพัฒนา (คงเดิม) ได้แก่ พื้นที่นา คุณภาพเมล็ดพันธุ์ที่นำมาปลูก และ
การจัดการแปลงนา ในเรื่องการใช้ปุ๋ย การควบคุมน้ำในแปลงนา การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การจด
บันทึกการผลิต และการตรวจสอบรับรองแปลงผลิต

ตารางที่ 4.21 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องการเรียนรู้ ปัญญาและการพัฒนาสมาชิก

n = 30

ตัวชี้วัด	ก่อน	หลัง	การ
	การพัฒนา	การพัฒนา	เปลี่ยนแปลง
1) การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐ / เอกชน	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
2) การศึกษาดูงาน	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
3) แหล่งศึกษาเรียนรู้ในกลุ่ม	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
4) การทดลองทำด้วยตนเอง	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญา ภายในกลุ่ม	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
6) การมีผู้รู้ ผู้ชำนาญในกลุ่ม	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
7) การอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้อง	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว

จากตารางที่ 4.21 ก่อนการพัฒนาสมาชิกทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) มีการดำเนินการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยมีการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมและการตากลดความชื้น รองลงมา ร้อยละ 96.67 มีการเก็บรักษาผลผลิตที่เหมาะสม ร้อยละ 93.33 มีการทำความสะอาดเครื่องนวดก่อนสีข้าวอินทรีย์ (แยกจากข้าวทั่วไป) และร้อยละ 86.67 สมาชิกมีการดำเนินการตัดพันธุ์ป้อนอย่างต่อเนื่อง สำหรับการจับบันทึกการผลิตและการตรวจสอบรับรองแปลงผลิตยังไม่มีสมาชิกรายใดดำเนินการ

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องการเรียนรู้ ภูมิปัญญา และการพัฒนาสมาชิกพบว่า กลุ่มพัฒนาได้เต็มที่แล้วทุกเรื่องทั้งก่อนและหลังการพัฒนา ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐ/เอกชน การศึกษาดูงาน แหล่งศึกษาเรียนรู้ในกลุ่ม การทดลองทำด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาภายในกลุ่ม และการมีผู้รู้ ผู้ชำนาญในกลุ่ม

ตารางที่ 4.22 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องการตลาด

n = 30

ตัวชี้วัด	ก่อน การพัฒนา	หลัง การพัฒนา	การ เปลี่ยนแปลง
1) แผนการขายและกำหนดแหล่ง ลูกค้า	ไม่มี (100.00)	ไม่มี (100.00)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
2) การประชาสัมพันธ์	ไม่มี (100.00)	ไม่มี (100.00)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
3) ผู้รับผิดชอบด้านการตลาดของ กลุ่ม	ไม่มี (100.00)	ไม่มี (100.00)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
4) การขายร่วมกันเป็นกลุ่ม	ไม่มี (100.00)	ไม่มี (100.00)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
5) อำนาจต่อรองกับตลาด	ไม่มี (100.00)	ไม่มี (100.00)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
6) ปริมาณการผลิตสินค้าและการ ให้บริการสู่ตลาด	ไม่มี (100.00)	ไม่มี (100.00)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
7) บันทึกการขาย	ไม่มี (100.00)	ไม่มี (100.00)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
8) การติดตามประเมินการจำหน่าย ค่าและบริการ	ไม่มี (100.00)	ไม่มี (100.00)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)
9) การปรับปรุงสินค้า	ไม่มี (100.00)	ไม่มี (100.00)	ไม่พัฒนา (คงเดิม)

จากตารางที่ 4.22 ก่อนการพัฒนาสมาชิกทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) ของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ได้มีการเรียนรู้ภูมิปัญญา และพัฒนาสมาชิก ได้แก่ การได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่รัฐ / เอกชน การศึกษาดูงาน การศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในกลุ่ม การทดลองทำด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาภายในกลุ่ม การมีผู้รู้/ผู้ชำนาญในกลุ่ม และการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวข้อง

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็ง การตลาดพบว่า กลุ่มไม่มีการพัฒนาในเรื่องการตลาด ได้แก่ ยังไม่มีแผนการขายและกำหนดแหล่งลูกค้า ประชาสัมพันธ์ ผู้รับผิดชอบด้านการตลาดของกลุ่ม ขยายร่วมกันเป็นกลุ่ม อำนาจต่อรองกับตลาด ปริมาณการผลิตสินค้าและการให้บริการสู่ตลาด บันทึกรายการขาย ติดตามประเมินการจำหน่ายสินค้าและบริการ และปรับปรุงสินค้า

ตารางที่ 4.23 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องการจัดการเงินทุนของกลุ่ม

ตัวชี้วัด	n = 30		
	ก่อน การพัฒนา	หลัง การพัฒนา	การ เปลี่ยนแปลง
1) คณะกรรมการบริหารกองทุน	ไม่มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนา
2) ผู้สนับสนุน / ที่ปรึกษากองทุน	ไม่มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนา
3) ระเบียบข้อบังคับกองทุน	ไม่มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนา
4) การระดมทุนและดำเนินธุรกิจเพื่อ เพิ่มเงินกองทุน	ไม่มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนา
5) แผนการจัดการเงินทุน	ไม่มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนา
6) การทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย	ไม่มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนา
7) จำนวนเงินกองทุนในปีที่ผ่านมา	ไม่มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนา
8) การตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูล การเงินแก่สมาชิก	ไม่มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนา
9) การสรุปและประเมินผลด้านเงินทุน กลุ่ม	ไม่มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนา

จากตารางที่ 4.23 ก่อนการพัฒนาสมาชิกทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) ของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ยังไม่ได้ดำเนินการในเรื่องการตลาด ได้แก่ แผนการขายและกำหนดแหล่งลูกค้า การประชาสัมพันธ์ กำหนดผู้รับผิดชอบด้านการตลาดของกลุ่ม การขายร่วมกันเป็นกลุ่ม การต่อรองกับตลาด ปริมาณการผลิตสินค้าและการให้บริการสู่ตลาด บันทึกรายการขาย การติดตามประเมินการจำหน่ายสินค้าและบริการ และการปรับปรุงสินค้า

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องการจัดการเงินทุนของกลุ่มพบว่า ก่อนการพัฒนากลุ่มไม่มีการจัดการเงินทุนของกลุ่ม แต่หลังการพัฒนากลุ่มมีการดำเนินงานเงินทุนของกลุ่มดีขึ้นทุกเรื่อง ได้แก่ มีคณะกรรมการบริหารกองทุน มีผู้สนับสนุน/ที่ปรึกษากองทุน มีระเบียบข้อบังคับกองทุน มีการระดมทุนและดำเนินธุรกิจเพื่อเพิ่มเงินกองทุน มีแผนการจัดการเงินทุน มีการทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย มีเงินกองทุนในปีที่ผ่านมา มีการตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูลการเงินแก่สมาชิก และมีการสรุปและประเมินผลด้านเงินทุนกลุ่ม

ตารางที่ 4.24 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องกิจกรรมของกลุ่ม

n = 30

ตัวชี้วัด	ก่อน	หลัง	การ
	การพัฒนา	การพัฒนา	เปลี่ยนแปลง
1) การเพิ่มรายได้	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
2) การลดรายจ่าย	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
3) การเก็บออมของสมาชิกโดยกลุ่ม	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
4) การแปรรูปและเพิ่มมูลค่าผลผลิต	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
5) เรื่องที่เรียนรู้อื่น ๆ	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การเพิ่มรายได้	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การลดรายจ่าย	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การเก็บออม	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
- การแปรรูป / เพิ่มมูลค่า	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
6) การเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน	มี (100.00)	มี (100.00)	พัฒนาเต็มที่แล้ว

จากตารางที่ 4.24 ก่อนการพัฒนา สมาชิกทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) ของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ยังไม่มี การดำเนินงานในการจัดการเงินทุนของกลุ่ม ได้แก่ คณะกรรมการบริหารกองทุน ผู้สนับสนุน/ที่ปรึกษากองทุนระเบียบข้อบังคับกองทุน การระดมทุนและดำเนินธุรกิจเพื่อเพิ่มเงินกองทุน แผนการจัดการเงินทุนการทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย จำนวนเงินกองทุนในปีที่ผ่านมา การตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูลการเงินแก่สมาชิก และการสรุปและประเมินผลด้านเงินทุนกลุ่ม

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องกิจกรรมของกลุ่มพบว่า กลุ่มพัฒนาได้เต็มที่แล้วทุกเรื่อง ทั้งก่อนและหลังการพัฒนา ได้แก่ การเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การเก็บออมของสมาชิกโดยกลุ่มการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าผลผลิต เรียนรู้ และการเชื่อมโยงกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

ตารางที่ 4.25 ผลการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องการประเมินผลลัพธ์ในการดำเนินงาน

n = 30			
ตัวชี้วัด	ก่อนการพัฒนา	หลังการพัฒนา	การเปลี่ยนแปลง
1) การลดรายจ่าย	มาก (3.76)	มากที่สุด (4.63)	พัฒนา
2) การเพิ่มรายได้	มาก (3.86)	มากที่สุด (4.53)	พัฒนา
3) ความโดดเด่นของสินค้าและบริการ	มาก (3.63)	มากที่สุด (4.30)	พัฒนา
4) การยอมรับของลูกค้า / ผู้บริโภค	มาก (3.73)	มากที่สุด (4.40)	พัฒนา
5) ความสำเร็จของแผนและกิจกรรมของกลุ่ม	มาก (3.96)	มากที่สุด (4.40)	พัฒนา
6) การเพิ่มทักษะความสามารถของสมาชิก	มาก (4.16)	มากที่สุด (4.33)	พัฒนา
7) ความพึงพอใจของสมาชิกต่อกลุ่ม	มากที่สุด(4.30)	มากที่สุด (4.47)	พัฒนาเต็มที่แล้ว
8) ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากกลุ่ม	มากที่สุด (4.23)	มากที่สุด (4.57)	พัฒนาเต็มที่แล้ว

จากตารางที่ 4.25 ก่อนการพัฒนา สมาชิกทั้งหมด (ร้อยละ 100.00) ของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์เห็นว่าการดำเนินงานในกิจกรรมอื่นของกลุ่ม ได้แก่ การเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การเก็บออม การแปรรูป/เพิ่มมูลค่า เรื่องที่เรียนรู้อื่นๆ และการเชื่อมโยงกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาตามองค์ประกอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งเรื่องการประเมินผลลัพธ์ในการดำเนินงานพบว่า

1) กลุ่มมีการพัฒนาดีขึ้น ได้แก่ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ ความโดดเด่นของสินค้าและบริการ การยอมรับของลูกค้า / ผู้บริโภค ความสำเร็จของแผนและกิจกรรมของกลุ่ม และการเพิ่มทักษะความสามารถของสมาชิก

2) กลุ่มพัฒนาได้เต็มที่แล้ว ได้แก่ ความพึงพอใจของสมาชิกต่อกลุ่ม และประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากกลุ่ม

3. การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาว

จากการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสังเกต สอบถามแบบ การสัมภาษณ์ การจัดเวทีพูดคุย เมื่อนำมาประมวลและวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า การที่กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ชุมชนบ้านสายยาวจะเข้มแข็งได้นั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญต่างๆ ดังนี้

3.1 ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย

3.1.1 สมาชิก

1) ความเข้าใจในหลักการและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ถ้าสมาชิกของกลุ่มได้รับรู้ และมีความเข้าใจถึงหลักการและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มขึ้นก็จะทำให้การดำเนินการและพัฒนา กลุ่มได้มีทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น

2) การจัดสรรเวลาจากภาระงานจะมีผลต่อการรวมกลุ่มและการให้ความสำคัญต่อการพัฒนา กลุ่ม

3) ความเชื่อมั่นในการผลิตและการจำหน่าย สมาชิกของกลุ่มที่ไม่มีความมั่นใจว่าจะสามารถผลิตข้าวอินทรีย์ได้ทำให้ขาดกำลังใจหรือไม่มีแรงจูงใจในการจัดทำผลิต

4) การมีส่วนร่วม ถ้ากลุ่มที่ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการวางแผน การดำเนินงาน ตลอดจนการรับผลประโยชน์ก็จะทำให้การพัฒนาเป็นไปยากเพราะสมาชิกจะให้ความร่วมมือน้อยลง

5) ความเอาใจใส่และความรู้ในการผลิต การผลิตข้าวอินทรีย์จะต้องเอาใจใส่ดูแลในทุกขั้นตอนไม่ให้มีการปนเปื้อนสารเคมีอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้ที่ผลิตต้องมีความเอาใจใส่และละเอียดรอบคอบในการผลิตทุกขั้นตอน

3.1.2 ประธาน/กรรมการ

1) ภาระงานต่าง ๆ จากโครงการของภาครัฐและชุมชน ประธาน/กรรมการที่เป็นผู้นำของกลุ่ม ทำให้มีภาระงานต่างๆ จากโครงการของภาครัฐและชุมชน จนบางครั้งไม่ทำงานพัฒนากลุ่มให้มีประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่

2) ลักษณะการเป็นผู้นำ ประธานและกรรมการกลุ่มที่มีความเป็นผู้นำหรือการจูงใจที่ดี สามารถเป็นที่ปรึกษาให้สมาชิกก็ยอมทำให้สมาชิกไว้วางใจเชื่อถือและให้ความร่วมมือในการดำเนินงานและพัฒนากลุ่มได้อย่างดี

3) ความตั้งใจและให้ความสำคัญในการพัฒนากลุ่ม ประธานและกรรมการกลุ่มที่มีความตั้งใจในการพัฒนาและเห็นความสำคัญในการพัฒนากลุ่มก็จะพยายามทุ่มเทความสามารถและพยายามนำสมาชิกกลุ่มไปสู่การพัฒนา

4) ความซื่อสัตย์ ประธานกรรมการที่มีความซื่อสัตย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความซื่อสัตย์โปร่งใสในเรื่องการบริหารจัดการด้านการเงินของกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างความไว้วางใจให้แก่มembersและทำให้สมาชิกให้ความร่วมมือในการพัฒนากลุ่มได้เป็นอย่างดี

3.1.3 ระบบการบริหารงาน ได้แก่

1) เป้าหมายและอุดมการณ์ที่ชัดเจน ในการพัฒนากลุ่มที่ดีจำเป็นต้องมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนโดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้ทิศทางการพัฒนาเป็นไปตามที่สมาชิกทุกคนต้องการและรับทราบตรงกัน นอกจากนี้ต้องมีอุดมการณ์ที่แน่นอนในการตั้งใจที่จะผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน และสังคม

2) แผนการพัฒนา เป็นตัวชี้้นำกำหนดกรอบการทำงานของกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกทุกคนรับทราบและร่วมกันดำเนินกิจกรรมของกลุ่มตามแผนงานที่กำหนดไว้

3) คณะทำงานและการกระจายภาระงาน การพัฒนากลุ่มต้องมีคณะทำงานและมีภาระงานที่ชัดเจนว่าแต่ละคนมีบทบาทภาระหน้าที่อย่างไร และต้องมีการกระจายภาระงานให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง อีกทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการเสียสละตลอดจนความรักความผูกพันและความเป็นเจ้าของต่อกลุ่ม

4) ระบบตรวจสอบ เนื่องจากกลุ่มเป็นการรวมตัวของเกษตรกรดังนั้นจำเป็นต้องสามารถให้สมาชิกตรวจสอบได้ โดยเฉพาะเรื่องการบริหารการเงินกองทุน เพื่อให้สมาชิกได้รับทราบและเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในระหว่างประธาน กรรมการ และสมาชิก

5) กฎระเบียบข้อบังคับ ต้องได้มาจากมติที่ประชุมของกลุ่มโดยสมาชิกทุกคนให้การยอมรับเพื่อที่จะสามารถบังคับใช้ได้จริง ทั้งนี้ต้องมีมาตรการในการลงโทษผู้ทำผิดกฎระเบียบข้อบังคับด้วย

6) การประชาสัมพันธ์สื่อสาร เนื่องการเกษตรกรส่วนใหญ่มักมีภาระงานในแปลงนา หรือภาระงานอื่นๆ จากการประกอบอาชีพเสริม การประชาสัมพันธ์การสื่อสารกันในกลุ่มเพื่อให้สมาชิกได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องและทันต่อเหตุการณ์เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน นอกจากนี้ยังต้องมีการประชาสัมพันธ์ภายนอกกลุ่มด้วย เพื่อให้สังคมหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ ซึ่งต่อมากลายเป็นลูกค้าหรือเครือข่ายของกลุ่มในอนาคต

7) การแบ่งปันผลประโยชน์ เช่น การจัดสรรปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยหมัก เมล็ดพันธุ์ข้าวและพืชตระกูลถั่ว สารชีวภัณฑ์) การมีโอกาสเรียนรู้ เป็นต้น ดังนั้นในการจัดสรรให้แก่สมาชิกทุกคนต้องมีความเป็นธรรมและโปร่งใส

8) ระบบการควบคุมตรวจสอบมาตรฐานการผลิตเนื่องจากในการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นการผลิตโดยไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ ดังนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบคุณภาพทั้งโดยสมาชิกด้วยกันเอง และผู้เกี่ยวข้องในระหว่างกระบวนการผลิต และคุณภาพผลผลิต เพื่อให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพข้าวที่ผลิต นอกจากนี้ยังเป็นการรักษาระดับมาตรฐานการยอมรับชื่อเสียงของกลุ่มลูกค้า นอกจากนี้ยังเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้น

9) การประสานงานและการสร้างเครือข่าย การพัฒนากลุ่มที่ดีต้องอาศัยความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ดังนั้นจึงต้องอาศัยการประสานงานและสร้างเครือข่ายทั้งทางภาครัฐและเอกชน เพื่อขอรับการสนับสนุน การถ่ายทอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าว

3.1.4 ระบบการผลิต ได้แก่ การทำกันชน การปรับปรุงดินด้วยแกลบตอฟาง การบันทึกการผลิต และการตัดพันธุ์ปน

3.1.5 ระบบการเรียนรู้ ได้แก่

1) การเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการตลาด เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้สมาชิกได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการผลิตและการตลาดอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอนการผลิต

ตั้งแต่การเตรียมการก่อนการผลิต การจัดการการผลิต การจัดการผลผลิต และการตลาด ตลอดจน การประเมินผลการดำเนินงานและวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาต่อไป

2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนมี ประสบการณ์ในการผลิต มีทักษะความชำนาญ และภูมิปัญญาที่หลากหลายแตกต่างกัน ถ้าได้มีการ รวบรวมขึ้นโดยการประชุม พบปะ พูดคุย ก็จะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดในภูมิความรู้ นั้น และทำให้สมาชิกสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมต่อไป

3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายนอกกลุ่มเครือข่ายและการศึกษาดูงาน เป็นการ เปิดโลกทัศน์ของสมาชิกถึงแนวทางการจัดการการผลิตในรูปแบบที่หลากหลาย โดยอาศัยภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่แต่ละกลุ่ม อีกทั้งยังได้ข้อคิดหรือบทเรียนที่กลุ่มเครือข่ายได้มีประสบการณ์

6) ผู้สืบทอด การผลิตข้าวอินทรีย์ของกลุ่มส่วนมากเป็นการนำเอาภูมิปัญญา มาใช้ในการผลิตร่วมกับทรัพยากรในพื้นที่ หากขาดผู้สืบทอดรุ่นใหม่ ๆ จะทำให้ความรู้ต่างๆ เหล่านี้ สูญหายไป

7) ผู้รู้ ผู้อาวุโส ถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากมาย จะเป็นผู้คอยชี้แนะให้ ความรู้ ความคิดเห็นในการดำเนินงานพัฒนาที่เหมาะสมตามสภาพของทรัพยากรที่มี และยังเป็น กำลังใจให้ลูกหลานได้ยึดเป็นที่พึ่งหรือแนวปฏิบัติที่ดี

3.2 ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย

1) **ภัยธรรมชาติ** เป็นปัจจัยที่เกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้แต่อาจลดหรือชะลอ ความรุนแรงของผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ประเภทภัยธรรมชาติที่มีผลต่อการผลิต ได้แก่ น้ำ เป็นปัจจัย หลักของการทำนา ถ้านาขาดน้ำหรือได้รับน้ำมากเกินไป ไม่ว่าจะเป็นช่วงหนึ่งช่วงใดของการผลิต ก็ จะกระทบต่อการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิต ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน่าจะได้พิจารณา ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น การจัดหาแหล่งน้ำ การปล่อยน้ำให้เหมาะสมกับ ระยะเวลา การเตรียมการป้องกันน้ำท่วม เป็นต้น

2) **ศัตรูพืช** ศัตรูที่พบว่าอันตรายกับข้าว ได้แก่ วัชพืชซึ่งจะคอยแย่งน้ำธาตุอาหาร ลัทธิศัตรูพืช เช่น ปูนา หนอน ทำลายผลผลิต โรคและแมลงทำให้ต้นพืชมีการเจริญเติบโตที่ผิดปกติ ผลผลิตลด ดังนั้นเกษตรกรจึงควรเลือกวิธีการป้องกันกำจัดที่เหมาะสมนับตั้งแต่การป้องกันไม่ให้ศัตรู พืชเข้ามาในแปลงปลูก แต่เมื่อป้องกันแล้วยังพบการระบาดของแมลงศัตรูพืช ก็ต้องพิจารณาเลือก วิธีการกำจัดที่เหมาะสม ถ้าจำเป็นต้องใช้สารเคมีต้องเลือกให้เหมาะกับชนิดของศัตรูพืช เวลา อัตรา และปริมาณที่ใช้

3) ปัจจัยการผลิต ได้แก่

- (1) ราคาปัจจัยการผลิต เป็นปัญหาหลักของต้นทุนการผลิต ซึ่งนับวันปัจจัยการผลิตต่างก็มีราคาสูงขึ้นตามการปรับตัวเพิ่มของน้ำมันอันเนื่องมาจากการขนส่งและการผลิตวัตถุดิบ
- (2) ปริมาณและคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ ถ้าเกษตรกรไม่สามารถหาเมล็ดพันธุ์ ที่ดี ผลผลิตที่ได้จะดีได้อย่างไร ปัจจุบันพบปัญหาที่สำคัญ คือการขาด และคุณภาพเมล็ดพันธุ์ไม่สม่ำเสมอทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่ได้มาตรฐาน

4) **พ่อค้าคนกลาง** เป็นกลุ่มบุคคลผู้เข้ามาดำเนินการด้านการซื้อขายข้าวจากสมาชิกกลุ่ม ซึ่งมีบทบาทในด้านต่างๆ ได้แก่

- (1) วิธีการซื้อขาย พ่อค้าจะเข้ามาซื้อขายใน 2 ลักษณะ คือ การตกลงราคาซื้อขายราคาล่วงหน้า และการตกลงซื้อขายผลผลิตจากสมาชิก ซึ่งจะทำให้เกษตรกรตกลงขายผลผลิตให้กลุ่มพ่อค้า ทำให้โอกาสในการกระจายสินค้าและบริการ ไปสู่ผู้บริโภครายอื่นถูกจำกัดลง ผลประโยชน์ไม่ตกถึงมือสมาชิกแต่ไปอยู่ในกลุ่มพ่อค้า
- (2) ความเป็นธรรมด้านราคา ส่วนใหญ่พ่อค้าจะมีข้อมูลด้านการตลาดอยู่แล้ว โดยเฉพาะราคาซื้อขาย พ่อค้าจะหักทุนด้านการตลาดที่จะเกิดและกำไรที่พึงได้ ส่วนต่างที่เหลือจะเป็นราคารับซื้อจากสมาชิก ซึ่งโดยปกติจะได้ราคาค่อนข้างต่ำ ทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจกับสมาชิกในการผลิต

5) **หน่วยงานสนับสนุน** เป็นหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มโดยตรงได้แก่

- (1) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน เป็นต้น ซึ่งมีบทบาทต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่
 - การส่งเสริมด้านความรู้ เช่น บทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต เจ้าหน้าที่ต้องมีการเข้ามาให้ความรู้ที่ครอบคลุมกระบวนการผลิตสินค้าและการตลาด และต่อเนื่อง รวมทั้งมีวิธีการเทคนิคการถ่ายทอดที่ดี จึงจะทำให้เกษตรกรหรือสมาชิกเรียนรู้ได้อย่างเข้าถึงและถูกต้อง
 - การสร้างความตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้สารเคมี
 - การจัดตลาดกลางแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวในระหว่างเครือข่าย
 - การจัดตั้งสวัสดิการชวาณา เพื่อความมั่นคงในการประกอบอาชีพของชวาณา

- การติดตาม กระตุ้น เป็นการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในด้านการคอยติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการต่างๆ ของกลุ่ม รับผิดชอบต่อปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีผลในการกระตุ้นเตือนให้สมาชิกนำแผนปฏิบัติการต่างๆ ไปดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ

- การตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้า หน่วยงานภาครัฐในฐานะนักวิชาการต้องเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบรับรอง เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำเนินการผลิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามขั้นตอนการผลิต เพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพดี นอกจากนี้ผลการตรวจสอบรับรองยังทำให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในคุณภาพสินค้า

- การส่งเสริมการตลาด เป็นปัญหาที่พบในการดำเนินงานของกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดประกอบมีข้อจำกัดด้านการตลาด ดังนั้นในบางครั้งเจ้าหน้าที่ต้องเข้ามาดูแลให้ความรู้และส่งเสริมด้านการตลาดให้กับสมาชิก

- นโยบายการส่งเสริมครอบคลุมทุกด้าน รัฐต้องมีนโยบายและแผนที่ชัดเจน ตั้งแต่ด้านการถ่ายทอด เรียนรู้ การตรวจสอบรับรองด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านการผลิตและการตลาด

- ระบบชลประทาน ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิตเมล็ดพันธุ์ทั้งในด้านการขาดแคลนน้ำและภัยธรรมชาติจากน้ำท่วม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงต้องมีการเตรียมการจัดการระบบน้ำชลประทานให้เหมาะสม

(2) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในฐานะองค์การหนึ่งที่ใกล้ชิดกับกลุ่มโดยตรงควรมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆ ได้แก่

- การสนับสนุนงบประมาณในด้านต่าง ๆ กลุ่มเป็นกลุ่มคนในชุมชนที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของชุมชนและถือเป็นประชากรหลักของชุมชน อบต.ควรให้การสนับสนุนงบประมาณที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินงานด้านสมาชิกต่างๆ ของกลุ่ม เช่น ลานตาก ฉางข้าว เครื่องจักร เครื่องทุ่นแรง โรงสีข้าวชุมชน ระบบสาธารณสุขโรคหรือเงินกู้ปลอดดอกเบี้ยตามความจำเป็นและเร่งด่วน

- การมีส่วนร่วมในการพัฒนากลุ่ม จากการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการดำเนินการพัฒนากลุ่มในหลายขั้นตอน เช่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาการจัดทำองค์ประกอบตัวชี้วัด การจัดทำแผนปฏิบัติการ

เพื่อการพัฒนาการเป็นที่ปรึกษา การตรวจสอบผลการดำเนินงานในด้านต่างๆ หรือแม้กระทั่งการรับ
ซื้อผลผลิตจากสมาชิกเพื่อกระจายให้ชุมชนได้นำไปใช้

